

Irenej z Lyonu a protignostická polemika

Fragmentární povaha Písma dle valentinovců

Irenej v Adv. haer. I 1,13,30–55 vysvětluje, jak valentinovci zdůvodňují pravdivost některých částí židovského Písma i Ježíšových slov v evangeliích oklamáním Démiúrga Moudrostí.

Tvrdí, že duše, které mají semeno Achamóth, jsou lepší než zbylé, a proto je také prý Démiúrgos miluje více než ostatní, ačkoli neví proč a myslí si, že jsou takové díky němu. Proto také prý tyto lidi určil za proroky, kněze a krále. Vykládají dále, že mnoho věcí řeklo skrze proroky toto semeno, protože má vyšší přirozenost; mnohé výroky o vyšších věcech pak prý řekla také Matka a také prý [bylo řečeno mnoho] prostřednictvím tohoto a duší od něho stvořených. Rozdělují tedy proroctví, protože si přejí, aby něco bylo řečeno Matkou, něco semenem, něco Démiúrgem. Zrovna tak rozdělují i Ježíše, aby něco bylo řečeno Spasitelem, něco Matkou, něco Démiúrgem, jak ukážeme v následujícím výkladu. Démiúrgos, protože nezná věci, které ho přesahují, cítí sice vliv těchto slov, ale podceňuje je a pokaždé v nich rozeznává jinou příčinu – buď ducha, který prorokuje, protože i duch má jakýsi vlastní vliv, nebo člověka, nebo směs nižších prvků, – a v této nevědomosti zůstane až do příchodu Pána.

(pracovní překlad Jiří Pavlík)

Tři druhy lidské přirozenosti

Irenej v Adv. haer. I 1,16,30–64 vykládá klíčovou valentinovskou nauku o třech druzích lidské přirozenosti – materiálních (hylikoi či choikoi), kteří nemohou dosáhnout spásy, psychických (psychikoi), kteří mohou dojít poznání a spásy, a duchovních (pneumatikoi), kteří už gnóze dosáhli. Představuje přitom gnostický způsob interpretace novozákonních textů dle svého valentinovského pramene:

Oni učí, že Ježíš dal poučení o **třech druzích lidí** následujícím způsobem: O **materiálním** mluvil, když řekl tomu, kdo se ho otázel „Mám tě následovat?“ – „Syn člověka nemá kde složit hlavu;“¹ o **psychickém** mluvil, když řekl tomu, kdo mu oznámil: „Budu tě následovat, dovol mi však nejprve rozloučit se se svými příbuznými.“ – „Nikdo, kdo položil ruku na pluh a hledí zpět, není doma v nebeském království.“² Neboť o tomto druhu říkají, že je prostřední. Též pak chtějí, aby k **psychickému** druhu náležel onen, který prohlásil, že splnil většinu přikázání spravedlnosti, potom však Ježíše nechtěl následovat, ale podlehl bohatství, takže se

1 Mt 8,19–20.

2 Lk 9,61–62.

nestal dokonalým.³ O **pneumatickém** druhu je poučil, když řekl: „Nech mrtvé pochovávat své mrtvé, ty však pojď a hlásej království Boží,“⁴ a když řekl před celníkem Zacheem: „Rychle slez dolů, protože dnes musím zůstat v tvém domě.“⁵ O těchto prohlašují, že náleží k **pneumatickému** druhu. Říkají, že tyto **tři druhy** odhaluje též podobenství o kvasu, který prý žena ukryla do **tří měřic** mouky.⁶ Neboť učí, že jako žena je označována Moudrost, ony měřice mouky jsou **tři druhy lidí – pneumatický, psychický, materiální**, a jako kvas je označen sám Spasitel. Také Pavel prý mluvil explicitně o **materiálních, psychických a pneumatických** lidech tam, kde říká „Jaký byl **materiální**, takoví jsou i ostatní **materiální**,“⁷ a kde říká „**Psychický člověk** nepřijímá věci Ducha,“⁸ a kde říká „**Pneumatický** posuzuje všechno.“⁹ Výrok „**Psychický** nepřijímá věci Ducha,“¹⁰ je prý řečen o Démiúrgovi, který jakožto **psychický** nepoznal ani Matku, jelikož je **pneumatická**, ani její sémě, ani Aióny Plérómatu. Pavel prý řekl, že Spasitel shromáždil prvotiny všeho, co měl zachraňovat. Je-li prvotina svatá, pak i těsto. Oni pak učí, že jako prvotina se označuje **pneumatický druh**, těsto jsme my, totiž **psychická církev** [mluví Irenej], jejíž těsto podle nich prokvasí On, a Jím se podle nich spojí, protože On je kvas.

(pracovní překlad Jiří Pavlík)

Hypothesis Písma a kánon pravdy

Irenej v Adv. haer. 1 1,20,22–2,1,20 podrobuje kritice principy gnostického způsobu exegeze pomocí názorného příkladu centonu z Homéra a ukazuje úlohu kánonu pravdy při správném výkladu Písma:

Potom spojují výrazy a jména stojící na různých místech textu, a jak jsme řekli dříve, přenáší je¹¹ z přirozeného místa na nepřirozené. Jednají podobně jako ti, kteří si stanoví libovolné téma (**hypothesis**) a potom se na ně pokoušejí recitovat verše z Homérových básní, takže nezkušenější osoby se při onom improvizovaně recitovaném příběhu (**hypothesis**) domnívají, že onu báseň složil Homér, a mnozí jsou oklamáni umělým uspořádáním těchto epických veršů, že to snad takto složil Homér. Jako ten, kdo psal takto s pomocí homérských veršů, jak Eurystheus poslal Héraklea pro onoho

3 Srov. Mt 19,20–22, Mk 10,20–22, Lk 18,21–23

4 Lk 9,60.

5 Lk 19,5.

6 Srov. Mt 13,33.

7 1Kor 15,48.

8 1Kor 2,14.

9 1Kor 2,15.

10 1Kor 2,14.

11 Míněno přenášení z různých míst textu na jedno, ale mohlo by se vztahovat také na jejich používání v přeneseném významu – metaforicky.

psa do Hádu (nic přece nebrání pro příklad připomenout také toto, protože jedni i druzí podnikají jedno a totéž):

Ὡς εἰπὼν, ἀπέπεμπε δόμων βαρέα στενάχοντα
 Φῶθ' Ἡρακλῆα, μεγάλων ἐπιῖστορα ἔργων,
 Εὐρυσθεὺς, Σθενέλοιο πάϊς Περσηϊάδαο
 Ἐξ Ἐρέβευς ἄξοντα κύνα στυγεροῦ Ἀΐδαο.
 Βῆ δ' ἴμεν, ὥστε λέων ὄρεσίτροφος ἀλκί πεποιθὼς,
 Καρπαλίμως ἀνὰ ἄστυ· φίλοι δ' ἀνὰ πάντες ἔποντο,
 Νύμφαι τ' ἠΐθεοί τε, πολύτλητοί τε γέροντες,
 Οἴκτρ' ὀλοφυρόμενοι, ὡσεὶ θάνατόνδε κίοντα.
 Ἑρμείας δ' ἀπέπεμπεν, ἰδὲ γλαυκῶπις Ἀθήνη·
 Ἦιδεε γὰρ κατὰ θυμὸν ἀδελφεὸν, ὡς ἔπονεῖτο.

Kdo z nevinných lidí by nebyl uchvácen těmito epickými verši a neusoudil by, že je takto na toto téma (*hypothesis*) složil Homér? Avšak znalec homérské *hypothesis* pozná tyto verše, nepozná však děj, protože ví, že některý z těchto veršů mluvil původně o Odysseovi, jiný o Hérakleovi, jiný o Priamovi, jiný o Menelaovi a Agamemnonovi.

Rozebere-li je někdo a jeden každý vrátí na své místo, odstraní novou *hypothesis* pryč. Takto i ten, kdo v sobě pevně uchovává **kánon pravdy**, který dostal skrze křest, pozná jména, výrazy a podobenství z Písem, onu rouhačskou *hypothesis* však nepozná. Neboť i když rozezná jednotlivé kamínky mozaiky, přesto onu lišku místo královského obrazu nepřijme. Jedno každé z vyslovených slov navrátí na jeho vlastní místo a připojí ho do pravdivé kostry, odhalí jejich výmysl a prokáže jeho nepodloženost. [...] Z tohoto bude možno přesně rozeznat, ještě před podáním důkazu, spolehlivost pravdy, kterou hlásá církev, od jejich překroucených falešných tvrzení. Neboť církev, ačkoli je rozptýlena po celém světě až k hranicím země, přijala od apoštolů a jejich žáků víru¹² v jednoho Boha Otce všemohoucího, který stvořil nebe a zemi a moře a vše, co je v nich; a v jednoho Krista Ježíše, Božího Syna, který se vtělil za naši spásu; a v Ducha svatého, který skrze proroky ohlásil Boží plány; příchody, narození z panny, utrpení a vzkříšení z mrtvých a tělesné nanebevzetí našeho milovaného Pána Krista Ježíše a jeho příchod z nebe v Otcově slávě, aby vše dovršil a vzkřísil těla všech lidí, aby před Kristem Ježíšem, naším Pánem a Bohem, Spasitelem a Králem dle vůle neviditelného Otce pokleklo každé koleno na nebi, na zemi i v podsvětí a každý jazyk ho chválil,¹³ a aby nade všemi vykonal spravedlivý soud...

(pracovní překlad Jiří Pavlík)

12 Následuje texty vyznání víry jako kánon pravdy a pravá *hypothesis* Písma.

13 Flp 2,10–11.

Poklad skrytý v poli

Irenej v Adv. haer. IV, fr 12, vysvětluje novozákonním obrazem, že židovská Písma ukrywají kristologické poselství a Kristův příchod je klíčem k jejich objevení:

Kristus je onen poklad skrytý v poli,¹⁴ to jest v **Písmech**, která jsou ve světě (tento svět je pole). Je však skrytý, protože se manifestuje skrze **typoi** a **podobnosti**, která nelze pochopit před tím, než přijde naplnění prorokovaných událostí, což je **příchod Pána**. Neboť každé proroctví je před svým naplněním hádankou a je pro lidi sporné. Když však přijde čas a prorokovaná událost se stane, tehdy se mu dostane nejpřesnějšího výkladu. Proto Zákon, když ho čtou Židé, se v tomto čase podobá mýtu, neboť jim pro všechno schází vysvětlení, jímž je **příchod Božího syna** v lidské přirozenosti; když ho však čtou křesťané, je to poklad, sice skrytý v poli, jim však odhalený.

(pracovní překlad Jiří Pavlík)

---

14 Srov. Mt 13,44.

Řecké předlohy (zdroj TLG):**Adv. haer. I 1,13,30–50**

Τὰς δὲ ἐσχηκυίας τὸ σπέρμα τῆς Ἀχαμῶθ ψυχὰς ἀμείνους λέγουσι γεγονέναι τῶν λοιπῶν· διὸ καὶ πλεῖον τῶν ἄλλων ἠγαπήσθαι ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ, μὴ εἰδότος τὴν αἰτίαν, ἀλλὰ παρ' αὐτοῦ λογιζομένου εἶναι τοιαύτας. Διὸ καὶ εἰς προφήτας, φασίν, ἔτασσαν αὐτούς, καὶ ἱερεῖς, καὶ βασιλεῖς. Καὶ **πολλὰ ὑπὸ τοῦ σπέρματος** τούτου εἰρήσθαι διὰ τῶν προφητῶν ἐξηγοῦνται, ἅτε ὑψηλοτέρας φύσεως ὑπαρχούσας· **πολλὰ δὲ καὶ τὴν μητέρα περὶ τῶν ἀνωτέρω** εἰρηκέναι λέγουσιν, ἀλλὰ καὶ διὰ τούτου καὶ **τῶν ὑπὸ τούτου γενομένων ψυχῶν**. Καὶ λοιπὸν τέμνουσι τὰς προφητείας, **τὸ μὲν τι ἀπὸ τῆς μητρὸς** εἰρήσθαι θέλοντες, **τὸ δὲ τι ἀπὸ τοῦ σπέρματος**, **τὸ δὲ τι ἀπὸ τοῦ Δημιουργοῦ**. Ἀλλὰ καὶ τὸν Ἰησοῦν ὡσαύτως, **τὸ μὲν τι ἀπὸ τοῦ Σωτῆρος** εἰρηκέναι, **τὸ δὲ τι ἀπὸ τῆς μητρὸς**, **τὸ δὲ τι ἀπὸ τοῦ Δημιουργοῦ**, καθὼς ἐπιδείξομεν προϊόντος ἡμῖν τοῦ λόγου. Τὸν δὲ Δημιουργόν, ἅτε ἀγνοοῦντα τὰ ὑπὲρ αὐτὸν, κινεῖσθαι μὲν ἐπὶ τοῖς λεγομένοις, καταπεφρονηκέναι δὲ αὐτῶν, ἄλλοτε ἄλλην αἰτίαν νομίσαντα, ἢ τὸ πνεῦμα τὸ προφητεῦον, ἔχον καὶ αὐτὸ ἰδίαν τινὰ κίνησιν, ἢ τὸν ἄνθρωπον, ἢ τὴν προσπλοκὴν τῶν χειρῶν [χειρόνων] καὶ οὕτως ἀγνοοῦντα διατετελεκέναι ἄχρι τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου.

Adv. haer. I 1,16,30–64:

Τρία δὲ γένη ἀνθρώπων οὕτως δεδειχέναι διδάσκουσιν αὐτόν· **τὸ μὲν ὑλικόν**, ἐν τῷ εἰπεῖν τῷ ἐρωτήσαντι, Ἀκολουθήσω σοι; Οὐκ ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ποῦ τὴν κεφαλὴν κλῖναι· **τὸ δὲ ψυχικόν**, ἐν τῷ εἰρηκέναι τῷ εἰπόντι, Ἀκολουθήσω σοι, ἐπίτρεψον δέ μοι πρῶτον ἀποτάξασθαι τοῖς ἐν τῷ οἴκῳ μου· Οὐδεὶς ἐπ' ἄροτρον τὴν χεῖρα ἐπιβαλὼν, καὶ εἰς τὰ ὀπίσω βλέπων, εὐθετός ἐστιν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Τοῦτον γὰρ λέγουσι τὸν μέσον εἶναι. Κἀκεῖνον δὲ ὡσαύτως τὸν τὰ πλεῖστα μέρη τῆς δικαιοσύνης ὁμολογήσαντα πεπονηκέναι, ἔπειτα μὴ θελήσαντα ἀκολουθῆσαι, ἀλλὰ ὑπὸ πλούτου ἠττηθέντα, πρὸς τὸ μὴ τέλειον γενέσθαι, καὶ τοῦτον **τοῦ ψυχικοῦ γένους** γεγονέναι θέλουσι. **Τὸ δὲ πνευματικόν**, ἐν τῷ εἰπεῖν· Ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς· σὺ δὲ πορευθεὶς διάγγελλε τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ· καὶ ἐπὶ Ζακχαίου τοῦ τελώνου εἰπὼν· Σπεύσας κατάβηθι, ὅτι σήμερον ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μεῖναι· τούτους γὰρ **πνευματικοῦ γένους** καταγγέλλουσι γεγονέναι. Καὶ τὴν τῆς ζύμης παραβολὴν, ἣν ἡ γυνὴ ἐγκεκρυφέναι λέγεται εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, **τὰ τρία γένη** δηλοῦν λέγουσι· γυναῖκα μὲν γὰρ τὴν Σοφίαν λέγεσθαι διδάσκουσιν· ἀλεύρου σάτα, **τὰ τρία γένη τῶν ἀνθρώπων**, **πνευματικόν**, **ψυχικόν**, **χοϊκόν**· ζύμην δὲ αὐτὸν τὸν Σωτῆρα εἰρήσθαι διδάσκουσι. Καὶ τὸν Παῦλον διαρρήδην εἰρηκέναι **χοϊκούς**, **ψυχικούς**, **πνευματικούς**· ὅπου μὲν, **Οἶος ὁ χοϊκός**, τοιοῦτοι καὶ **οἱ χοϊκοί**· ὅπου δὲ,

Ψυχικός δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος· ὅπου δὲ, **Πνευματικός** ἀνακρίνει πάντα. Τὸ δὲ, **Ψυχικός** οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος, ἐπὶ τοῦ Δημιουργοῦ φασὶν εἰρῆσθαι, ὃν **ψυχικὸν** ὄντα μὴ ἐγνωκέναι μήτε τὴν μητέρα **πνευματικὴν** οὖσαν, μήτε τὸ σπέρμα αὐτῆς, μήτε τοὺς ἐν τῷ Πληρώματι Αἰῶνας. Ὅτι ἰδὼν [ὅτι δὲ, ὧν] ἤμελλε σῶζειν ὁ Σωτὴρ, τούτων τὰς ἀπαρχὰς ἀνέλαβε, τὸν Παῦλον εἰρηκέναι· Καὶ ἦν ἡ ἀπαρχὴ ἁγία, καὶ τὸ φύραμα. Ἀπαρχὴν μὲν **τὸ πνευματικὸν** εἰρῆσθαι διδάσκοντες· φύραμα δὲ ἡμᾶς, τουτέστι **τὴν ψυχικὴν Ἐκκλησίαν**, ἧς τὸ φύραμα ἀνειληφέναι λέγουσιν αὐτὸν, καὶ ἐν αὐτῷ συνεσταλκέναι, ἐπειδὴ ἦν αὐτὸς ζύμη.

Adv. haer. 1 1,20,22–2,1,20:

Ἔπειτα λέξεις καὶ ὀνόματα σποράδην κείμενα συλλέγοντες, μεταφέρουσι, καθὼς προειρήκαμεν, ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν εἰς τὸ παρὰ φύσιν· ὅμοια ποιοῦντες τοῖς **ὑποθέσεις** τὰς τυχούσας αὐτοῖς προβαλλομένοις, ἔπειτα πειρωμένοις ἐκ τῶν Ὀμήρου ποιημάτων μελετᾶν αὐτάς, ὥστε τοὺς ἀπειροτέρους δοκεῖν ἐπ' ἐκείνης τῆς ἐξ ὑπογυίου μεμελετημένης **ὑποθέσεως** Ὀμηρον τὰ ἔπη πεποικέναι, καὶ πολλοὺς συναρπάζεσθαι διὰ τῆς τῶν ἐπῶν συνθέτου ἀκολουθίας, μὴ ἄρα ταῦθ' οὕτως Ὀμηρος εἶη πεποικώς. Ὡς ὁ τὸν Ἡρακλέα ὑπὸ Εὐρυσθέως ἐπὶ τὸν ἐν τῷ Ἄϊδι κύνα πεμπόμενον διὰ τῶν Ὀμηρικῶν στίχων γράφων οὕτως· (οὐδὲν γὰρ κωλύει παραδείγματος χάριν ἐπιμνησθῆναι καὶ τούτων, ὁμοίας καὶ τῆς αὐτῆς οὔσης ἐπιχειρήσεως τοῖς ἀμφοτέροις.)

Ὡς εἰπὼν, ἀπέπεμπε δόμων βαρέα στενάχοντα
 Φῶθ' Ἡρακλῆα, μεγάλων ἐπιῖστορα ἔργων,
 Εὐρυσθεὺς, Σθενέλοιο πάϊς Περσηϊάδαο
 Ἐξ Ἐρέβευς ἄξοντα κύνα στυγεροῦ Ἄϊδαο.
 Βῆ δ' ἴμεν, ὥστε λέων ὄρεσίτροφος ἀλκί πεποιθὼς,
 Καρπαλίμως ἀνὰ ἄστου· φίλοι δ' ἀνὰ πάντες ἔποντο,
 Νύμφαι τ' ἠΐθεοί τε, πολύτλητοί τε γέροντες,
 Οἴκτρ' ὀλοφυρόμενοι, ὡσεὶ θανάτόνδε κίοντα.
 Ἑρμείας δ' ἀπέπεμπεν, ἰδὲ γλαυκῶπις Ἀθήνη·
 Ἦιδεε γὰρ κατὰ θυμὸν ἀδελφεὸν, ὡς ἔπονεῖτο.

Τίς οὐκ ἂν τῶν ἀπανούργων συναρπαγείῃ ὑπὸ τῶν ἐπῶν τούτων, καὶ νομίσειεν οὕτως αὐτὰ Ὀμηρον ἐπὶ ταύτης τῆς **ὑποθέσεως** πεποικέναι; Ὁ δ' ἔμπειρος τῆς Ὀμηρικῆς **ὑποθέσεως** ἐπιγνώσεται, [suppl. μὲν τὰ ἔπη, τὴν δ' **ὑπόθεσιν** οὐκ ἐπιγνώσεται,] εἰδὼς ὅτι τὸ μὲν τι αὐτῶν ἐστὶ περὶ Ὀδυσσεῶς εἰρημένον, τὸ δὲ περὶ αὐτοῦ τοῦ Ἡρακλέος, τὸ δὲ περὶ Πριάμου, τὸ δὲ περὶ Μενελάου καὶ Ἀγαμέμνονος. Ἄρα δὲ αὐτά, καὶ ἐν ἑκάστῳ ἀποδοῦς τῇ ἰδίᾳ, ἐκποδῶν ποιήσει τὴν **ὑπόθεσιν**. Οὕτω δὲ καὶ ὁ **τὸν κανόνα τῆς ἀληθείας** ἀκλινῆ ἐν ἑαυτῷ κατέχων, ὃν διὰ τοῦ βαπτίσματος εἴληφε, τὰ μὲν ἐκ τῶν γραφῶν ὀνόματα, καὶ τὰς λέξεις, καὶ τὰς παραβολὰς ἐπιγνώσεται, τὴν δὲ βλάσφημον

ὑπόθεσιν ταύτην [αὐτῶν] οὐκ ἐπιγνώσεται. Καὶ γὰρ εἰ τὰς ψηφίδας γνωρίσει, ἀλλὰ τὴν ἀλώπεκα ἀντὶ τῆς βασιλικῆς εἰκόνος οὐ παραδέξεται· ἐν ἕκαστον δὲ τῶν εἰρημένων ἀποδοὺς τῇ ἰδίᾳ τάξει, καὶ προσαρμόσας τῷ τῆς ἀληθείας σωματίῳ, γυμνώσει καὶ ἀνυπόστατον ἐπιδείξει τὸ πλάσμα αὐτῶν. [...] Καὶ ἐκ τούτου γὰρ ἀκριβῶς συνιδεῖν ἔσται [ἔστι], καὶ πρὸ τῆς ἀποδείξεως, βεβαίαν τὴν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας κηρυσσομένην ἀλήθειαν, καὶ τὴν ὑπὸ τούτων παραπεποιημένην ψευδηγορίαν. Ἡ μὲν γὰρ Ἐκκλησία, καίπερ καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης ἕως περάτων τῆς γῆς διεσπαρμένη, παρὰ δὲ τῶν Ἀποστόλων, καὶ τῶν ἐκείνων μαθητῶν παραλαβοῦσα τὴν εἰς ἓνα Θεὸν Πατέρα παντοκράτορα, τὸν πεπονηκότα τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν, καὶ τὰς θαλάσσας, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, πίστιν· καὶ εἰς ἓνα Χριστὸν Ἰησοῦν, τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν σαρκωθέντα ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας· καὶ εἰς Πνεῦμα ἅγιον, τὸ διὰ τῶν προφητῶν κεκηρυχὸς τὰς οἰκονομίας, καὶ τὰς ἐλεύσεις, καὶ τὴν ἐκ Παρθένου γέννησιν, καὶ τὸ πάθος, καὶ τὴν ἔγερσιν ἐκ νεκρῶν, καὶ τὴν ἔνσαρκον εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἀνάληψιν τοῦ ἡγαπημένου Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, καὶ τὴν ἐκ τῶν οὐρανῶν ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς παρουσίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα, καὶ ἀναστῆσαι πᾶσαν σάρκα πάσης ἀνθρωπότητος, ἵνα Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, καὶ Θεῷ, καὶ Σωτῆρι, καὶ Βασιλεῖ, κατὰ τὴν εὐδοκίαν τοῦ Πατρὸς τοῦ ἀοράτου, πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσῃται αὐτῷ, καὶ κρίσιν δικαίαν ἐν τοῖς πᾶσι ποιήσῃται·...

Adv. haer. 4, fr 12:

Χριστός ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὁ κεκρυμμένος ἐν ἀγρῷ, τουτέστι **ταῖς γραφαῖς** ταῖς ἐν τῷ κόσμῳ οὐσαις – ἀγρὸς γὰρ ὁ κόσμος – , κεκρυμμένος δέ, ὅτι διὰ **τύπων** καὶ **παραβολῶν** ἐσημαίνετο μὴ δυναμένων νοηθῆναι πρὸ τοῦ τὴν ἔκβασιν τῶν προφητευομένων ἐλθεῖν, ἧτις ἐστὶν ἡ **παρουσία τοῦ Κυρίου**. Πᾶσα γὰρ προφητεία πρὸ τῆς ἐκβάσεως αἰνιγμά ἐστι καὶ ἀντιλογία τοῖς ἀνθρώποις· ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ καιρὸς καὶ ἀποβῇ τὸ προφητευθέν, τότε τῆς ἀκριβεστάτης ἐπέτυχεν ἐξηγήσεως. Καὶ διὰ τοῦτο ὑπὸ Ἰουδαίων μὲν ἀναγινωσκόμενος ὁ νόμος ἐν τῷ νῦν καιρῷ μύθῳ ἔοικεν· οὐ γὰρ ἔχουσι τὴν ἐξήγησιν τῶν πάντων, ἧτις ἐστὶν ἡ κατ' ἀνθρώπον **παρουσία τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ**· ὑπὸ δὲ χριστιανῶν ἀναγινωσκόμενος, θησαυρὸς ἐστὶ, κεκρυμμένος μὲν ἐν ἀγρῷ, αὐτοῖς δὲ ἀποκαλυπτόμενος.